

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินงานการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของ คณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล สังกัดจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การบริหารและบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารและความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ความหมายของทฤษฎี ทางการบริหารและวิวัฒนาการการบริหารการศึกษา
 - 1.3 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.4 ขอบข่ายภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.5 กรอบ โครงสร้างการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานอกระบบ
2. บทบาทภารกิจของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
 - 2.1 ความหมาย วัตถุประสงค์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีภารกิจที่สำคัญ
 - 2.2 การบริหารจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
 - 2.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
 - 2.4 การดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
 - 2.5 บทบาทหน้าที่ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 - 3.1 ความหมาย
 - 3.2 แนวคิด ความเชื่อพื้นฐาน หลักการและการศึกษานอกระบบ
 - 3.3 ปรัชญา ความมุ่งหมาย หลักการ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์
4. หลักการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามพันธกิจงาน
 - 4.1 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษา

- 4.2 หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
 - 4.3 หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
 - 4.4 หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม
 - 4.5 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารและบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหาร การบริหาร คำว่า “การบริหาร” มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความหมายของการบริหารออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก มองการบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการในกลุ่มนี้ ได้แก่ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524 : 5) และ สุวิทย์ บุญช่วย (2526 : 6) ; กิติมา ปรีดีดิติก (2529 : 24) ; สมยศ นาวิการ (2536 : 17) ; ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 33) และ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2548 : 2)

กลุ่มที่สอง มองการบริหารเป็น การกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมุ่งความสำเร็จของงานโดยยึดหลักประหยัด มีประสิทธิภาพ และความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการในผลงานนั้น นักวิชาการกลุ่มนี้ได้แก่ อรุณ รักธรรม (2527 : 8) ; สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542 : 1) ; เฮอร์เชย์ แบลนชาร์ด และจอห์นสัน (Hersey Blanchard, and Johnson ; อ้างถึงใน จันทราณี สงวนนาม (2545 : 11) ; ธงชัย สันติวงษ์ (2546 : 18) ; จำเนียร พลหาญ (2549 : 1) และนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2552 : 35)

กลุ่มที่สาม มองการบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) นักวิชาการกลุ่มนี้ได้แก่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 1)

กล่าวสรุปได้ว่า การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างและเป็นศิลปะในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ จนเป็นผลสำเร็จ เป็นงานที่ปฏิบัติกับบุคคล โดยอาศัยกลุ่มคนหรือรายบุคคลตลอดจนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจโดยศาสตร์หรือศิลป์ อีกทั้งทรัพยากรต่าง ๆ มาจัดดำเนินการโดยใช้กระบวนการอย่างมี

ระบบ รวมทั้ง อำนาจหน้าที่ ภาวะผู้นำ ทักษะและความรู้ทางการบริหารมาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่าง อย่างประสิทธิภาพ

1.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษา หมายถึงว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและตามประกาศกระทรวง (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2547 : 23)

การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในขณะนี้และได้มีนักการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาไว้ดังนี้

วิจิตร วรุตบางกูร (2523 : 15) เชื่อว่า การบริหารโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้การบริการทางการศึกษาแก่เยาวชน และผู้สนใจเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ (2524 : 148) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจ 2 ประการ คือ อำนาจหน้าที่ของตำแหน่ง (Formal authority) โดยอาศัยกฎระเบียบ คำสั่ง และอำนาจของผู้ครองตำแหน่ง (Functional authority) หรืออำนาจที่เกิดจากความดีงามที่มีในตัวจึงต้องประกอบในการบริหารให้เกิดการประสานงานกัน เพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียน

หวน พิณรุพันธ์ (2528 : 7) ให้ความหมายแตกต่างกันไปว่า การบริหารโรงเรียน คือ การดำเนินงานของกลุ่มคน เพื่อบริหารทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สมบูรณ์ พรหมภาพ (2521 : 42) ที่ว่าการบริหารโรงเรียนคือการดำเนินงานของกลุ่มคนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนอันได้แก่การบริหารทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2528 : 115) เน้นว่า การบริหารโรงเรียนคือการใช้ เงิน วัสดุ และการจัดการ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2549 : 2) ได้ให้ทัศนะว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งควรพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

และควรคำนึงถึงความสะดวกที่ให้แก่ครู ในด้านอุปกรณ์เครื่องมือ และบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ในการเรียนการสอน

กู๊ด (Good, 1973 : 13) ได้สรุปว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการอำนวยความสะดวก การดำเนินการเกี่ยวกับภาระหน้าที่ทั้งหมดของโรงเรียน โดยจะต้องคำนึงถึงผลสุดท้ายของการศึกษาเป็นหลักสำคัญ

ธีระ ภักดี (2531 : 7) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือ การวางแผนดำเนินงาน ทางด้าน การศึกษาให้กับนักเรียนซึ่งมีกระบวนการเกี่ยวข้องกับครู หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การสอน และการวัดผล เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

วิเชียร การประกอบกิจ (2536 : 8) ได้กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนว่า เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกัน เป็นการให้การศึกษแก่สมาชิกของสังคมเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากรในการบริหาร กระบวนการบริหารจัดการ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่ดี ตลอดจนคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร

ภาวิดา ชาราศรีสุทธิ (2542 : 6) “การบริหารการศึกษา” หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของ สังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตน ดำเนินชีวิตอยู่

วิรัช วรรณศรี (2545 : 9) ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อให้การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545 : 26) กล่าวว่า เพื่อความอยู่รอดขององค์กร การเรียนรู้ เรื่องการบริหารองค์กรจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงาน บุคลากร ตลอดจนการดำเนินงาน ได้อย่างเหมาะสม

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545 : 29) กล่าวว่า การปฏิรูปสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จ ได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะต่อไปนี้ คือ มีความสามารถทางการบริหาร มีภาวะผู้นำ และมีวิสัยทัศน์

ชมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2546 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึงการอำนวยความสะดวกเพื่อจัดการเรียนการสอน ซึ่งควรพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียน คำนี้ถึงความสะดวกที่ให้แก่ครูด้านอุปกรณ์ เครื่องมือและการบรรยายศาสตร์ สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน

เฉลิมชัย สมท่า (2547 : 6-7) กล่าวว่า การบริหาร โรงเรียนเป็นกิจกรรมทางการศึกษา ที่จะต้องทำอย่างเป็นกระบวนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ภาววิดา ชาราศรีสุทธิ (2548 : 6) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความ ต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

จำเนียร พลหาญ (2549 : 3) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในสังคม โดยใช้ทรัพยากรทางบริหารอย่างมีประสิทธิภาพจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้คนในสังคมเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มคนหรือผู้บริหาร เพื่อให้การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ สถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จ ได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีลักษณะ มีความสามารถทางการบริหาร เปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงาน เป็นผู้นำทางความคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การจูงใจการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพของงานภายในสถานศึกษา การบริหารสถานศึกษาแม้จะอยู่ในหน่วยงานที่ไม่ใหญ่โตนัก แต่ลักษณะของงานมีขอบเขตกว้างขวาง และมีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของการบริหารตามลักษณะของงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำไว้

1.2 ความหมายของทฤษฎี ทฤษฎีทางการบริหารและวิวัฒนาการการบริหารการศึกษา

ทฤษฎี หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์มีการทดสอบและการสังเกตจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็น เซต (Set) ของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นข้อสรุปอย่างกว้างที่พรรณนาและอธิบายพฤติกรรมการบริหารองค์การทางการศึกษา อย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อย ๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็น

แนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏทั่วไปและชี้แนะการวิจัย

ระยะที่ 1 ระหว่าง ค.ศ. 1887 – 1945 (ภาวีกา ธาราศรีสุทธี, 2542 : 10) ยุคนักทฤษฎีการบริหารสมัยดั้งเดิม (The Classical organization theory) แบ่งย่อยเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์ (Scientific Management) ของเฟรดเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Taylor) ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือ จัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด Taylor มองคนงานแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่สามารถปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตขององค์การได้ เจ้าของตำรับ “The one best way” คือ ประสิทธิภาพของการทำงานสูงสุดจะเกิดขึ้นได้ ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 อย่างคือ

- 1.1 เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection)
- 1.2 ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training)
- 1.3 หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation)

เทย์เลอร์ ก็คือผลผลิตของยุคอุตสาหกรรมในงานวิจัยเรื่อง “Time and Motion Studies” เวลาและการเคลื่อนไหว เชื่อว่ามีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงวิธีเดียวที่ดีที่สุด เขาเชื่อในวิธีแบ่งงานกันทำ ผู้ปฏิบัติระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน เทย์เลอร์ เสนอระบบการจ้างงาน (จ่ายเงิน) บนพื้นฐานการสร้างแรงจูงใจ สรุปหลักวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์สรุปง่าย ๆ ประกอบด้วย 3 หลักการดังนี้

1. การแบ่งงาน (Division of Labors)
2. การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)
3. การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive Payment)

2. กลุ่มการบริหารจัดการ (Administration Management) หรือ ทฤษฎีบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) ของ อังรี ฟาโยล (Henri Fayol) บิดาของทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการตามหลักบริหาร ทั้ง Fayol และ Taylor จะเน้นตัวบุคคลปฏิบัติงาน + วิธีการทำงาน ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ก็ไม่มองด้าน “จิตวิทยา” (ภาวีกา ธาราศรีสุทธี. 2542 : 17) Fayol ได้เสนอแนวคิดในเรื่องหลักเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป 14 ประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังนี้

2.1 หลักการทำงานเฉพาะทาง (Specialization) คือ การแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

2.2 หลักสายบังคับบัญชา เริ่มจากบังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำสุด

2.3 หลักเอกภาพของบังคับบัญชา (Unity of Command)

2.4 หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (Span of control) ผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ 6 คน ที่จะอยู่ใต้การดูแลจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด

2.5 การสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) การสื่อสารโดยตรงจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง

2.6 หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด คือ ไม่ควรมีสายบังคับบัญชาที่ยาว หลายระดับมากเกินไป

2.7 หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายบังคับบัญชาและสายเสนาธิการ (Line and Staff Division)

3. ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) มาจากแนวคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการประกอบด้วย

3.1 หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย

3.2 การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ต้องยึดระเบียบกฎเกณฑ์

3.3 การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง

3.4 การแบ่งงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว

3.5 มีระบบความมั่นคงในอาชีพ

จะอย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งในด้าน ข้อเสีย คือ สายบังคับบัญช้ายาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันการแก้ไขปัญหา ในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “Red tape” ในด้านข้อดี คือ ยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก การบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ แต่ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีปัญหา

ระยะที่ 2 ระหว่าง ค.ศ. 1945 – 1958 (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. 2542 : 10) ยุคทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) Follette ได้นำเอาจิตวิทยามาใช้และได้เสนอการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ 3 แนวทางดังนี้

1. Domination คือ ใช้อำนาจอีกฝ่ายสยบลง คือให้อีกฝ่ายแพ้ให้ได้ ไม่คืนัก

2. Compromise คือ คนละครึ่งทาง เพื่อให้เหตุการณ์สงบโดยประนีประนอม

3. Integration คือ การหาแนวทางที่ไม่มีใครเสียหน้า ได้ประโยชน์ทั้ง 2 ทาง (ชนะ ชนะ) นอกจากนี้ Follette ให้ทัศนะน่าฟังว่า “การเกิดความขัดแย้งในหน่วยงานเป็น

ความพึงพอใจของการบริหาร” (ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. 2542 : 25)

การวิจัยหรือการทดลองฮอว์ธอร์น (Hawthorn Experiment) ที่ เมโย (Mayo) กับคณะทำการวิจัยเริ่มที่ข้อสมมติฐานว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของ คนงาน มีการค้นพบจากการทดลองคือมีการสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์กร ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ มีความสำคัญมาก ซึ่งผลการศึกษา ทดลองของเมโยและคณะ สรุปได้ดังนี้

1. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จิตใจ ขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญ ในการทำงาน
2. เงินไม่ใช่ สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการ จูงใจในการทำงานไม่น้อยกว่าเงิน
3. การทำงานขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อม ทางกายภาพคับที่อยู่ได้คับใจอยู่อยาก

ข้อคิดที่สำคัญ การตอบสนองคน ด้านความต้องการศักดิ์ศรี การยกย่อง จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจากแนวคิด “มนุษย์สัมพันธ์”

ระยะที่ 3 ตั้งแต่ ค.ศ. 1958 – ปัจจุบัน (ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. 2542 : 11) ยุคการใช้ ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) หรือการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Approach) ยึดหลักระบบงาน + ความสัมพันธ์ของคน + พฤติกรรมขององค์กร ซึ่งมี แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่หลาย ๆ คนได้แสดงไว้ดังต่อไปนี้

1. เซสเตอร์ ไอ บาร์นาร์ด (Chester I Barnard) เขียนหนังสือชื่อ The Function of The Executive ที่กล่าวถึงงานในหน้าที่ของผู้บริหาร โดยให้ความสำคัญต่อ บุคคลระบบของความร่วมมือขององค์กร และเป้าหมายขององค์กร กับความต้องการของบุคคล ในองค์กรต้องสมดุลกัน

2. ทฤษฎีของมาสโลว์ ว่าด้วยการจัดอันดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Maslow – Hierarchy of needs) เป็นเรื่องแรงจูงใจแบ่งความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ ความต้องการด้านกายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัยความต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านการเคารพ – นับถือ และประการสุดท้าย คือ การบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self actualization) คือมีโอกาสได้พัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุดจากการทำงาน แต่ความต้องการ เหล่านั้นต้องได้รับการสนองตอบตามลำดับขั้น

3. ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของแมคกรีเกอร์ (Douglas MCGregor Theory X,

Theory Y) เขาได้เสนอแนวความคิดการบริหารอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างกัน

ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction and Control) ทฤษฎีนี้เกิดข้อสมมติฐานดังนี้

1. คนไม่ชอบทำงาน และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ
2. คนไม่ทะเยอทะยาน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้การสั่ง
3. คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์กร
4. คนมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
5. คนมักโง่ และหลอ้งง่าย

ผลการมองธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัสดุ เป็นเครื่องล่อใจ เน้นการควบคุม การสั่งการ เป็นต้น

ทฤษฎี Y (The integration of Individual and Organization Goal) ทฤษฎีข้อนี้เกิดจากข้อสมมติฐานดังนี้

1. คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน รับผิดชอบ ขยัน
2. คนไม่เกียจคร้านและไว้วางใจได้
3. คนมีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้อง
4. คนมักจะพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวด แต่จะส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันจากความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดระบบการบริหารที่แตกต่างกันระหว่างระบบที่เน้นการควบคุมกับระบบที่ค่อนข้างให้อิสระภาพ

4. อูชิ (Ouchi) ชาวญี่ปุ่นได้เสนอ ทฤษฎี Z (Z Theory) (William G. Ouchi) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย UCLA (U of California Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X, Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดก็คือ องค์กรต้องมีลักษณะที่ควบคุมมนุษย์แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการหน้าที่ของผู้บริหารจึงต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของบุคคลในองค์กร สรุปเพื่อออมซอมสองทฤษฎี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. การทำให้ปรัชญาที่กำหนดไว้บรรลุ
2. การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การให้ความไว้วางใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชา
4. การให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1.3 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2539 : 249)

ให้คำอธิบายว่า “บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู”

นักวิชาการหลายท่านให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของบทบาทไว้หลายประการ ดังนี้

มุกดา ศรียงค์ และชนินฐา วิเศษสาทร (2526 : 9) ได้กล่าวถึงความหมายของ บทบาทว่า “บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ตามความคาดหวัง หรือตามที่แสดง แบ่งออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ บทบาทที่รัดกุมและบทบาทที่ยืดหยุ่นได้”

ไวยรัช เจียมบรรจง (2529 : 108) ให้คำนิยามของบทบาทว่า “บทบาทคือการประพฤติ ปฏิบัติของบุคคลตามแนวทางของสิทธิ และหน้าที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่น และความคาดหวังของตนเอง”

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 56) ได้อธิบายว่า “บทบาทหมายถึง การประกอบพฤติกรรม ตามตำแหน่งซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง”

สุพัตรา สุภาพ (2538 : 73) ให้ความหมายของบทบาทว่า “บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นบทบาทที่คาดหวัง โดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อทำให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม”

ทิสนา แคมมณี และธนาริปี พรกุล (2544 : 29) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการผู้บริหารต้องเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานใหม่ เป็นผู้นำทางความคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นครูฝึกทักษะและจงใจ สร้างบุคลากรในการทำงานได้อย่างถูกต้องโดยเป็นบุคลากรที่มีจิตสำนึกแห่งคุณภาพ และเข้าใจความเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องสร้างนิสัยแห่งคุณภาพ เกิดในโรงเรียน อันได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมที่ทำงานและวิธีการทำงานโดยจัดกิจกรรม 5 ส อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ

บุคคลในโรงเรียนการสร้างบรรยากาศ และการสนับสนุนการทำงานเป็นทีมการปรับปรุงวิธีการทำงานหรือคุณภาพของงานอย่างต่อเนื่อง การทำงานหรือกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการและมีการควบคุมคุณภาพกระบวนการ พัฒนานุเคราะห์ให้มีความรู้และทักษะในอาชีพปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการเรียนรู้ตลอดเวลา การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงานและผูกพันในงาน การมีเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาโดยให้ผู้ปกครองชุมชน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา

ไพบูลย์ ยอดยิ่ง (2545 : 2-3) กล่าวว่า ผู้บริหารทุกคนเป็นผู้นำองค์กรและจะได้ชื่อว่าเป็นนักบริหารที่แท้จริง ก็ต่อเมื่อสามารถบริหารงานจนสามารถทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการจัดเตรียมและจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มงานที่สัมพันธ์กันอย่างดี โครงสร้างกลุ่มงานที่สามารถร่วมทำงานกัน ได้ ต้องจัดคนที่เหมาะสมกับงานแต่ละด้าน ให้ทุกตำแหน่งงานเตรียมไว้ นั้น มีกำลังคนที่มีความสามารถพร้อม จากนั้นจึงดำเนินการให้สั่งการให้ดำเนินงานด้วยดีและมีระบบความร่วมมือที่เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน และขณะเวลาทำงานทุกอย่างก็ต้องคอยกำกับหรือควบคุม วัตถุประสงค์ให้งานทุกด้าน ได้ผลมากที่สุด หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นงานผู้บริหารจะต้องจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง

แมคคินสัน (Mckinson, n.d ; อ้างถึงใน วันชัย พิริยะประภากุล. 2550 : 16-17) กล่าวว่า มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร ถึงแม้ว่าคุณค่าของมนุษย์จะเป็นสิ่งจับต้องไม่ได้และไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์กำหนดคุณค่าเช่นเดียวกัน วัตถุหรือสินค้าอื่น ได้ แต่ก็ยังถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและมีเกียรติภูมิ

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ที่จะต้องทำหรือละเว้นการกระทำ ตามตำแหน่งของตนเองหรือตามหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายจากสังคม เป็นพื้นฐานขั้นต้นของการกระทำที่จะต้องทำตาม โครงสร้าง หน้าที่ของตนเองในกรอบของงานที่กำหนดตามตำแหน่ง และบุคคลจะต้องทำเพื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งสายงานบริหารในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2545 : 1-17) ที่กำหนดเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2545 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยเน้นลักษณะงานที่ปฏิบัติและความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบการบริหารงานในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบปริมาณและคุณภาพของงานสูงมากเป็นพิเศษและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ผู้บริหารวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดหน้าที่และวิธีดำเนินงานบุคลากรในสถานศึกษา ควบคุมดูแลและติดตามผลการดำเนินงานด้านวิชาการ เช่น การเรียน การสอนและการฝึกอบรม จัดทำระเบียบและวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรแผนการสอน โครงการสอนทั้งวิชาการสามัญและวิชาชีพ จัดโปรแกรมการเรียนรู้ คู่มือประกอบการเรียน การสอนวัสดุอุปกรณ์การศึกษาจัดบริการแนะแนว ห้องสมุดและสื่อทางการศึกษาให้ใช้ได้สถานศึกษา และสามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้ จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ควบคุม ดูแลงานธุรการ หรืองานบริหารทั่วไปของสถานศึกษา เช่น อาคารสถานที่ การเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ ทะเบียนและเอกสารให้เป็นไปตามระเบียบ ควบคุมดูแล ปกครอง จัดระบบงานในสถานศึกษา กำหนดลักษณะงาน มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ติดตามให้คำปรึกษา เพื่อแก้ปัญหา และนิเทศบังคับบัญชา ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่น ให้สามารถปฏิบัติปฏิบัติตามหน้าที่ถูกต้องมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 27-52) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดสื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การดำเนินงานห้องสมุด ส่งเสริมการสอน การนิเทศการศึกษา การวางแผนและกำหนดวิธีการ การประชุมอบรม ทางวิชาการ และงานวิชาการที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายและข้อบังคับอื่น ๆ

2. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลประกอบด้วย การวางแผนบุคลากร เพื่อการเตรียมบุคลากรเข้าทำงาน การปฐมนิเทศบุคลากร การพัฒนาและการธำรงรักษา ฯลฯ

3. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานกิจการนักเรียน ประกอบด้วย การจัดสำมะโนนักเรียน การปฐมนิเทศการรายงานเกี่ยวกับนักเรียนระเบียบวินัย การย้าย และการจำหน่ายนักเรียน การจัดทำระเบียบสะสมกับหลักฐาน และประวัตินักเรียน การจัดสวัสดิการต่าง ๆ และการประเมินผล

4. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานธุรการและการเงิน ประกอบด้วย งานสารบรรณและหลักฐานต่าง ๆ สถิติต่าง ๆ การปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของ โรงเรียนตลอดจนงานธุรการและงานการเงินที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายและข้อบังคับอื่น ๆ

5. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานอาคารสถานที่ประกอบด้วย การดูแลรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์โรงเรียนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยสวยงาม

6. บทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับชุมชนและคำแนะนำแก่สมาชิกแก่ชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2537 : 18-19) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนไว้ว่า

1. ผู้บริหารจะต้องดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการแสวงหาเขียนปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางที่จะปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

2. ผู้บริหารจะต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรและเข้าใจเป็นอย่างดี

3. แนะนำครูให้รู้จักใช้และทำประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน และรู้หลัก ในการทำตารางสอน

4. เป็นผู้นิเทศได้ หรือแสวงหาผู้เชี่ยวชาญมาให้การนิเทศได้

5. รู้จักเลือกและแสวงหาวัสดุอุปกรณ์ตามกำลังความสามารถของโรงเรียน

6. ให้ครูรู้จักเลือกและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

7. จัดห้องสมุดให้ครูและนักเรียน ได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

8. ให้ครูรู้จักวิธี การประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมา

ปรับปรุง

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 64-69) ได้กำหนดบทบาท ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหาร โรงเรียนไว้ดังนี้ คือ การรับผิดชอบงานทุกอย่างในโรงเรียน ได้แก่ การจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ได้ผลตามจุดประสงค์ของการศึกษา การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น การเป็นผู้นิเทศให้คำแนะนำ ตักเตือน สั่งงาน ชี้แนะ กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มงานใหม่ ๆ และเป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาาระดับสูงของโรงเรียน

ดังนั้นจึงสรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะการบริหารและประสบการณ์ ทนต่อเหตุการณ์ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีความคิดริเริ่มมีความรับผิดชอบต่อนโยบายที่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานและเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อนำไปสู่การประสานความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารจะต้องเป็นบุคลากรหลักในการบริหารจึงจะทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่าง มีคุณภาพ

1.4 ขอบข่ายภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา

ภารกิจหลักของสถานศึกษาในยุคที่ผ่านมา ได้แบ่งงานการบริหารการศึกษา ออกเป็น 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ภารกิจหลักที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งมุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลักดันให้ฝึกทักษะ มีกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาเพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารจัดการ โดยกำหนดขอบข่าย การบริหารงานไว้ 4 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการ คือ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศ การศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการให้แก่บุคคลในชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณ คือ การจัดทำและเสนอขอของงบประมาณ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน

และผลของการดำเนินงาน การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

3. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล คือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและ การบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการวินัย และการรักษาวินัย การออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไป คือ การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงาน การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่พัฒนาผู้เรียนและสังคม ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและเข้าใจถึงการบริหารที่เน้นงานวิชาการเป็นหัวใจหลักของ การจัดการศึกษาในสถานศึกษา ต้องรู้ถึงความหมาย ความสำคัญ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษาทุกด้าน

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. ประสานความร่วมมือในการจัดการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมสนับสนุนวิชาการกลุ่มแก่บุคคลครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นในการจัดการศึกษา

ความหมายของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด นักวิชาการและสถาบันที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของงานวิชาการไว้ดังนี้

องค์การ อินทรมัพรย์ (2526 : 161) ได้แสดงความเห็นว่า การบริหารงานวิชาการ นอกจากหมายถึงความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่ถือว่าจำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคมแล้ว งานวิชาการนั้นยังหมายรวมถึง การอบรมศีลธรรมจรรยาและความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี

กัญญา สาร (2526 : 324) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่าเป็นกิจกรรมทุกชนิด ในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 5) ได้กล่าวถึงงานวิชาการว่า ได้แก่ งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานบริหารหลักสูตรให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้ผลผลิตของหลักสูตร ซึ่งหมายถึงตัวเด็กที่เป็นผลผลิตของหลักสูตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและงานวิชาการซึ่งครอบคลุมการบริหารหลักสูตรอันเป็นตัวการสำคัญ ในการกำกับหรือกำหนดทิศทาง จัดการศึกษาเล่าเรียนของสถานศึกษา แสดงให้เห็นหลักการดำเนินงานทางการศึกษาและแสดงจุดหมายที่ต้องการ

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 47) กล่าวถึงงานวิชาการในโรงเรียนว่างานวิชาการในสถานศึกษานอกจากหมายถึงความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหลักที่ถือว่าจำเป็นต่อ

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและปัจจุบัน งานวิชาการยังหมายถึงการอบรมศีลธรรมจรรยา และความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี นอกเหนือจากความรู้ ความสามารถ พอที่จะมาเลี้ยงชีพได้อย่าง มีความสุขความพอใจ ตามเอกัตภาพและสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนช่วยเหลือพ่อแม่แก่เพื่อนบ้านและสังคมตามสมควรด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 7) งานวิชาการ หมายถึงกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรม การประชุม อบรมทางวิชาการ การวัดและการประเมินผลการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีให้เหมาะสมกับเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2549 : 151) ได้เน้นว่า การบริหารงานวิชาการนั้น หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดเพื่อจะส่งเสริมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียนสรุปว่าน่าจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน นั้นเอง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีคุณภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 56) ได้ให้ความหมายของงาน วิชาการว่าหมายถึง เป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

กมล ภู่อาระ (2545 : 6) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึง การบริหารเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจ สถานศึกษา

รุ่ง ลอยเลิศ (2553 : 20) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึง การ จัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทุกอย่างภายใน โรงเรียนให้เกิดความรู้และการศึกษา ของเด็ก

สรุปได้ว่า งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดที่สถานศึกษาจัดขึ้นอย่าง สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา และเป้าหมายของการศึกษาและหลักสูตรการเรียน

การสอนที่ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ งานวิชาการเป็นหลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งเป็นงานหัวใจหลัก ของสถานศึกษา โรงเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการเป็นสำคัญ ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานส่งเสริมการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ และช่วยอำนวยความสะดวกแก่งานวิชาการ

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 75) ได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียนว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนเป็นชีวิตของสถาบันส่วนงานอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ชีวิตสถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 27) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน จุดประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียน คือ การจัดกิจกรรมนักเรียนได้พัฒนาความรู้ทักษะเจตคติผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือ ล้มเหลวของการปฏิบัติงานด้านวิชาการของ โรงเรียนอย่างชัดเจนจึงเห็นได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหาร โรงเรียน การปฏิบัติงานวิชาการอย่างมีคุณภาพบุคลากรแสดงถึงประสิทธิภาพของการบริหาร โรงเรียนที่จะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ ที่พึงปรารถนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 15) กล่าวว่างานวิชาการเป็นหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัด โปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 25) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของงานวิชาการ ดังนี้ งานวิชาการเป็นงานหลัก มีลักษณะคล้ายส่วนที่เป็นร่างกายของคนหรือเด็ก เป็นส่วนงานที่ใหญ่ที่สุดของระบบ เป็นงานที่เป็นหัวใจของโรงเรียนและหลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่ใช้กำกับการจัดระบบการทำงานของโรงเรียนและใช้กำกับกระบวนการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ตอบสนองและสนับสนุนการทำงานวิชาการของสถานศึกษา คือ ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพให้ได้คนดีที่เป็นคนที่สมบูรณ์

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33-38) กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่างานวิชาการ เป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหาร

จัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนร่วมได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียนชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 33) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ดังนี้

1. งานวิชาการเป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เจตนคติและค่านิยมให้ผู้เรียนเป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุขในการดำรงชีวิตตลอดจนเป็นผู้มีคุณค่าในสังคม
 2. งานวิชาการเป็นตัวกำหนดปริมาณงานของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนมีงานวิชาการมากปริมาณงานด้านอื่น ๆ ก็ย่อมมากตามไปด้วย
 3. งานวิชาการเป็นเครื่องกำหนดการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์จะจัดให้ตามสัดส่วนของปริมาณงานวิชาการของโรงเรียน โรงเรียนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณมากขึ้นอยู่กับปริมาณงานของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณงานด้านวิชาการ
 4. งานวิชาการเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของโรงเรียน การพิจารณาคุณภาพของโรงเรียนต้องอาศัยงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน โดยพิจารณาวิธีการและผลผลิตของระบบงาน วิชาการ อันได้แก่ วิธีการสอนของครู การบริหารงานวิชาการ ผลสำเร็จของครู ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นต้น
 5. งานวิชาการเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักในสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูร่วมมือกัน ในการปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนอยู่เสมอ
- สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญและเป็นงานหลัก การดำเนินงานทุกอย่างทางวิชาการ ที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การปฏิบัติงานวิชาการอย่างมีคุณภาพของบุคลากรแสดงถึงประสิทธิภาพของการบริหารงานในสถานศึกษา ที่จะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการบริหารงานวิชาการถือว่า

ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะการบริหารงานวิชาการนั้นจะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงการมีมาตรฐาน และคุณภาพของจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในงานวิชาการเพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนให้มากที่สุด

1.5 กรอบโครงสร้างการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานอกระบบ ศูนย์บริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสังขละบุรีสำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ จัดโครงสร้างการบริหารงานตามลักษณะงานและภารกิจหลักออกเป็น 3 กลุ่มงาน ได้แก่

1.5.1 กลุ่มงานอำนวยการ

1.5.2 กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และการพัฒนา

1.5.3 กลุ่มงานจัดการศึกษานอกระบบ

1) กลุ่มงานอำนวยการประกอบไปด้วยงาน

1.1) งานบริหารทั่วไป

1.2) งานธุรการ / สารบรรณ

1.3) งานการเงิน / บัญชี

1.4) งานอาคารสถานที่

1.5) งานบุคลากร

1.6) งานแนะแนว / ประชาสัมพันธ์

1.7) งาน โครงการพิเศษ

1.7.1) ผู้สูงอายุ

1.7.2) ผู้พิการ

1.7.3) เศรษฐกิจพอเพียง

1.7.4) อำเภอเคลื่อนที่

2) กลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนาประกอบไปด้วย

2.1) งานแผนงาน/โครงการฯ

2.2) งานงบประมาณ

2.3) งานสารสนเทศ/รายงาน

2.4) งานนิเทศ / ประเมินผล

2.5) งานประกันคุณภาพ การศึกษา

3) กลุ่มจัดการศึกษานอกระบบประกอบไปด้วย

3.1) งานการศึกษาพื้นฐาน

- 3.2) งานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- 3.3) งานเทียบโอนผลการเรียน
- 3.4) งานสื่อการเรียน
- 3.5) งานการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- 3.6) งานทะเบียน / วัสดุ
- 3.7) งานกองทุน / สวัสดิการ
- 3.8) งานพัฒนาเครือข่าย
- 3.9) งานศูนย์การเรียนชุมชน
- 3.10) งานการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3.11) งานกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพอาชีพ

การบริหารงานอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยคณะกรรมการสถานศึกษาได้กำหนดวาระการประชุมภาคเรียนละ 2 ครั้ง ระบบการบริหารภายในสถานศึกษาตามโครงสร้าง 3 กลุ่มงานดังกล่าว ได้มอบหมายให้พนักงานราชการ ตำแหน่งครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่มงานและยังรับผิดชอบการกำกับดูแล ครูศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล เป็นหัวหน้าครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในตำบลที่รับผิดชอบ โดยมีบทบาทในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล การประสานงานกับภาคีเครือข่าย การจัดกิจกรรมภายในตำบล โดยใช้ศูนย์การเรียนชุมชนเป็นศูนย์กลาง และการสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปี

แนวปฏิบัติของครูศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล ได้กำหนดให้ทุกวันจันทร์เข้ามาประชุมวางแผน และช่วยเหลืองานใน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี ให้ออกไปทำงานตามภารกิจใน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลและหมู่บ้านเป้าหมายทุกแห่ง วันศุกร์เข้ามา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ เพื่อมารายงานผลการทำงานในสัปดาห์ และช่วยเหลืองาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ตามคำสั่งมอบหมายงาน

การบริหารองค์กร โดยเฉพาะองค์กรที่มีสถานะงาน เป็นทั้งส่วนราชการ และสถานศึกษาเช่นนี้จะต้องใช้กระบวนการจัดการที่หลากหลาย เนื่องจากครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องสวมบทบาทเป็นทั้งครูผู้สอนและนักพัฒนาชุมชนสังคม ไปในขณะเดียวกัน ซึ่งดูจากพันธกิจหลักของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ทั้ง 5 พันธกิจ ได้แก่

1. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ
2. จัดการศึกษาเพื่อทักษะอาชีพ
3. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
4. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม
5. จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

2. บทบาทและภารกิจของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายความว่า เป็นหน่วยงานในสังกัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอมีฐานะเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในชุมชน(คู่มือการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ)

2.1 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล มีภารกิจที่สำคัญดังนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนอย่างน้อยปีงบประมาณ 2554 จำนวน 560 คน โดยแยกเป็นรายกิจกรรม ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบ 260 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน
 - 1.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จำนวน 80 คน
 - 1.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 100 คน
 - 1.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จำนวน 100 คน
 - 1.5 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 300 คน

2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนของภาคีเครือข่าย ทั้งในแง่ของความเข้มแข็งและความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมและศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน

4. จัดทำระบบข้อมูล สถิติ และสารสนเทศ เกี่ยวกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย และผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนาและแผนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งระดับชุมชนหรือระดับจุลภาค ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และภาพรวมระดับประเทศของสำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. จัดทำแผนงาน โครงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำปีงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชน กลุ่มเป้าหมาย และชุมชน และพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ที่สังกัด เพื่อการสนับสนุนงบประมาณ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ที่สังกัด โดยในกรณีของการจัดกิจกรรมการศึกษานี้ พื้นฐานให้ยึดค่าใช้จ่ายรายหัวตามที่มติคณะรัฐมนตรีกำหนดคูณด้วยจำนวนนักศึกษา 60 คน สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ จัดทำแผนงาน โครงการเพื่อเสนอขอของบประมาณให้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจาก การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ

6. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในตำบล โดยมี การประสานแผนการดำเนินงานภายในตำบลที่รับผิดชอบและกับ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ที่สังกัดตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานบนพื้นฐานของความ เป็นเอกภาพด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติ

7. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยใน ความรับผิดชอบตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับการประเมินภายนอก ของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่สังกัด

8. รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ที่สังกัด ตามแผนหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้

9. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจาก การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด หรือ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตามที่กฎหมายกำหนด

2.2 การบริหารจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

2.2.1 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่รับผิดชอบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นหัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ทั้งนี้ ทั้งครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่รับผิดชอบ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่รับผิดชอบทั่วไปและหัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ต้องปฏิบัติงานประจำอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล อย่างน้อยสัปดาห์ละ 4 วัน โดยจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานแสดงไว้ในอาคารที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

2.2.2 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลหรือศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน จัดให้มีคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนร่วมในการบริหารกิจการด้านต่าง ๆ ของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ให้เป็นไปตามพันธกิจที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนด องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบลและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบลและ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบล และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ประกอบด้วยองค์คณะบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 14-17)

2.3.1 ประธานกรรมการ (เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการให้ชื่อ 2)

2.3.2 กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชน หมู่บ้านหรือชุมชนละ 2 คน ซึ่งอาจมาจากผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำ ศาสนา เป็นต้น

2.3.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา (กรรมการนักศึกษา 2 คน)

2.3.4 กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย (ตัวแทนจากตำบลละ 1 คน)

2.3.5 กรรมการและเลขานุการ (หัวหน้าการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบลหรือหัวหน้า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน)

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- 1.1 วางแผนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 1.2 จัดประชาสัมพันธ์งานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 1.3 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์พื้นฐานให้กับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 1.4 บริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 1.5 กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 1.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่กฎหมายระเบียบประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาท

2. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัย ตำบล คณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกันกับคณะกรรมการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. (1.1)-(1.6) และยังมีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติม ดังนี้

- 2.1 ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ ในตำบล
- 2.2 ประสานกับส่วนราชการในตำบลและเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
- 2.3 ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ

2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ทั้งนี้คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้อำนวยการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ต้นสังกัดเป็นผู้แต่งตั้ง ส่วนคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง โดยอยู่ในตำแหน่งวาระละสี่ปี

2.4 การดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล

ตารางที่ 1 การดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. การบริหารจัดการ	
งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
1. ด้านกายภาพ 1.1 อาคารสถานที่	หัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลและครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ร่วมกันปรับปรุงอาคารสถานที่ทั้งภายในและภายนอกให้มีความพร้อมในการให้บริการมีความสะอาด ร่วมรื้อน สวयงาม ปลอดภัยเหมาะสมกับบรรยากาศเอื้อต่อการส่งเสริมการจัด กิจกรรมการเรียนรู้
1.2 สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์	1. จัดหา วัสดุครุภัณฑ์ พื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยเพียงพอ กับความต้องการ เช่น คอมพิวเตอร์สำหรับบริการสืบค้นข้อมูล โปรเจคเตอร์ดาวเทียม โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ 2. ดูแลบำรุงรักษาวัสดุ ครุภัณฑ์ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน 3. จัดหาสื่อการเรียนรู้ทุกประเภท เช่น หนังสือแบบเรียน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ชุดการเรียน หนังสือทั่วไป ฯลฯ
2. ด้านบุคลากร 2.1 หัวหน้า การศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล	1. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานกับครู ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนและภาคีเครือข่าย 2. ปฏิบัติหน้าที่ ประจำ ในพื้นที่การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล รับผิดชอบ 3. ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามแผนที่ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือ จังหวัดกำหนด
2.2 ครู การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย	1. จัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในหมู่บ้าน/ชุมชนที่รับผิดชอบ 2. ประสานการทำงานร่วมกับหัวหน้า การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ชุมชนและภาคีเครือข่าย

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
2.3 คณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล	1. สรรหาคณะกรรมการตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงาน การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กำหนด 2. สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการ การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลเกี่ยวกับการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล 3. เสริมสร้างแรงจูงใจในความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบล 4. ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ในการจัดประชุมคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล สรรหาและเสริมสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล
2.4 อาสามัคร การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล 2.5 ภาคิเครือข่าย	1. แสวงหาและรวบรวมการจัดทำเนียบภาคีเครือข่ายในระดับ ตำบล 2. สร้างความเข้าใจให้แก่ภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล 3. เสริมสร้างแรงจูงใจและความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบล

2. กิจกรรมหลักของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. ด้านข้อมูลข่าวสารของชุมชน (Information center)

1.1 การพัฒนาระบบ
ฐานข้อมูลสารสนเทศ
ระดับชุมชนให้ครบถ้วน
ถูกต้องทันสมัย | 1. จัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน โดยใช้แบบของ
สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ประมวลผลเป็นรายตำบล และจัดทำระบบสารข้อมูล
สารสนเทศนำมาใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรม |
|---|---|

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
<p>1.2 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามระบบและการศึกษาตาม อัยาศัยตำบลและแผนปฏิบัติการประจำปี</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยตำบล 2. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 3. นำเสนอแผนต่อคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยตำบลพิจารณาอนุมัติ 4. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยตำบล นำเสนอแผนให้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอพิจารณาอนุมัติ
<p>1.3 นำเสนอความรู้ ข้อมูลข่าวสารสนเทศ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นำเสนอข้อมูลสารสนเทศต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ด้านการตลาดชุมชน สินค้าชุมชน การแนะแนวอาชีพ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฯลฯ 2. จัดแสดงข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร แผนภูมิ แผ่นป้าย ประชาสัมพันธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ เป็นต้น 3. สืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต 4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล
<p>2. ศูนย์สร้าง โอกาสการเรียนรู้(Opportunity Center)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประสานงานวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชน เช่น คณะกรรมการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาที่ดิน สถานีอนามัย พัฒนากรตำบล สหกรณ์ ปศุสัตว์ ประมง ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัคร ส่งเสริมการอ่าน วัด มัสยิด โรงเรียนดีประจำตำบล ฯลฯ เพื่อจัดกิจกรรมบริการชุมชน 2. รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ของภาคีเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
<p>2.1 ประสานความร่วมมือในแนวราบกับภาคีเครือข่าย</p> <p>2.2 เชื่อมโยงการให้บริการของรูปแบบหน่วยงานภาคีเครือข่ายกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล</p>	<p>1. ส่งเสริมและร่วมจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it center) (สอศ.) ชมรมคุ้มครองผู้บริโภครวม (สคบ.) ศูนย์เรียนรู้ (ICT) ชุมชน (กระทรวงไอซีที) มุมวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต (สสวท.) บริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ธนาคารเคลื่อนที่ การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเคลื่อนที่ ฯลฯ กิจกรรมนี้จึงเปรียบเสมือนที่นัดพบระหว่างประชาชนกับหน่วยงานบริการต่างๆ ของรัฐหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ของประชาชน</p> <p>2. พัฒนารูปแบบกิจกรรมให้หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน</p>
<p>2.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร</p>	<p>1. จัดทำเว็บไซต์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล</p> <p>2. ใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการติดต่อกับผู้เรียน/ผู้รับบริการที่อยู่ต่างหมู่บ้านชุมชน</p> <p>3. สืบค้นรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น ราคากลางของวัสดุดิบ ราคาผลผลิตทางการเกษตร ราคาสินค้า เป็นต้น</p>
	<p>1. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้เรียน ผู้รับบริการออกแบบกิจกรรม โปรแกรม/โปรแกรมหรือ โครงการในลักษณะบูรณาการระหว่างวิถีชีวิตการทำงานและการเรียนรู้</p> <p>2. เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน</p>
<p>3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Learning Center)</p>	<p>1. จัดทำแผนการแก้ปัญหาผู้ไม่รู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายในตำบลที่ชัดเจน</p> <p>2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือในกลุ่มอายุ 15-59 ปี เป็นลำดับแรก</p>

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
<p>3.1 ออกแบบกิจกรรม/ โปรแกรมการศึกษาที่ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย</p> <p>3.2 จัดกิจกรรมการศึกษา นอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยให้แก่ ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ในชุมชน</p>	<p>1. จัดทำแผนยกระดับการศึกษานอกระบบ ระดับระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแยกกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น เด็ก ออกกลางคัน เด็กเร่ร่อน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อย โอกาส ผู้พิการกลุ่มผู้ ย้ายถิ่น กลุ่มอาชีพประชากรวัยแรงงาน เป็นต้น</p> <p>2. วางแผนการจัดกิจกรรมนอกระบบ ระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานร่วมกับเครือข่าย</p> <p>3. จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p> <p>4. รายงานผลการดำเนินงาน</p>
<p>3.2.1 ส่งเสริมการรู้หนังสือ</p> <p>3.2.2 การศึกษานอก ระบบและการศึกษา ขั้นพื้นฐาน</p> <p>3.2.3 การศึกษาต่อเนื่อง</p>	
<p>1. การศึกษาเพื่อพัฒนา อาชีพดำเนินการเป็น อันดับแรก</p>	<p>จัดทำแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ/หลักสูตรอาชีพ ระยะสั้นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเน้น การเพิ่มทักษะทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และอาชีพใหม่ที่ สอดคล้องกับสภาพการณปัจจุบัน</p>
<p>2. การศึกษาเพื่อพัฒนา ทักษะชีวิต</p>	<p>จัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ ความจำเป็นของชุมชน เช่น การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณธรรม จริยธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น</p>
<p>3. การศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน</p>	<p>จัดทำแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยใช้ รูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการฝึกอบรมการ ประชุมสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่นๆ เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย</p>

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
4. การศึกษาตามอัธยาศัย	การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการเป็นพลเมืองดีของชุมชน สังคมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ เศรษฐกิจชุมชนและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดการศึกษาต่อเนื่องหลักสูตรบูรณาการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. การส่งเสริมการอ่าน	-จัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่างๆ เช่น ครอบครัว รักการอ่าน มุมส่งเสริมการอ่านในชุมชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลเคลื่อนที่ อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นความรู้สู่ชุมชนหีบหนังสือผู้ หมู่บ้านจุดบริการการอ่านชุมชน มุมอ่านหนังสือที่ท่ารถร้าน เสริมสวย ร้านตัดผม สถานีอนามัย เป็นต้น
6. จัดบริการสื่อ	จัดบริการสื่อทุกประเภท เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (นสพ.) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสาริต สื่อทดลอง วิทยุชุมชนหอกระจายข่าว เป็นต้น บริการ (Student Channel) เพื่อเสริมศักยภาพให้โรงเรียน- ตีประจำตำบล บริการการศึกษาทางไกล (ETV) ให้แก่นักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและประชาชนทั่วไป
7. ศูนย์ชุมชน (Community Center)	จัดส่งเสริมให้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมชุมชนเช่น เวทีชาวบ้าน สภากาแฟ สถานที่พบปะเสวนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ตลาดนัดอาชีพ กิจกรรมศาสนาวัฒนธรรม เวทีประชาธิปไตย กีฬา ฯลฯ โดยครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบลเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นเป็น การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งองค์การบริหารส่วน ตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ตลอดจนจนภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งอาสาสมัครต่าง ๆ ในชุมชนเช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัคร การศึกษานอก

งาน/กิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน
	ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ เยาวชน ผู้นำท้องถิ่น เข้ามาร่วมกันทำงานเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน	
การมีส่วนร่วมของชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นต้น 2. ส่งเสริมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนางาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมในการนิเทศติดตามประเมินผล และรายงานผล การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล 3. เสริมสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ ภายในตำบล และระหว่างตำบล เช่น แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนดีประจำตำบล ศูนย์ (ICT) ตำบล เป็นต้น
4. การนิเทศ ติดตามและรายงานผล	
<ol style="list-style-type: none"> 1. การนิเทศติดตามผล การจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2. รายงานผลการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำแผนนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมในพื้นที่ 2. ประสานภาคีเครือข่ายร่วมนิเทศติดตามผล 3. จัดให้มีประชานิเทศในพื้นที่ 1. จัดทำปฏิทินการรายงานผลการจัดกิจกรรม 2. จัดเก็บข้อมูลและรวบรวมผลการจัดกิจกรรม 3. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน 4. รายงานข้อมูลเกี่ยวข้องตามแบบและระยะเวลาที่กำหนด 5. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

2.5 บทบาทหน้าที่ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล มีบทบาทสำคัญ ในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชน โดยมี หัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นกลไกหลัก ในการขับเคลื่อนและมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. บทบาทหน้าที่ของ หัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล

1. การวางแผน

- 1.1 จัดทำฐานข้อมูลชุมชน
- 1.2 จัดทำแผนพัฒนา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
- 1.3 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

2. การจัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- 2.1 จัดส่งเสริมการศึกษานอกระบบดังนี้
 - 2.1.1 การส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ
 - 2.1.2 การศึกษานอกระบบ ระดับขั้นพื้นฐาน
 - 2.1.3 การศึกษาต่อเนื่อง
- 2.2 จัดและส่งเสริมการศึกษิตตามอัธยาศัย
 - 2.2.1 ส่งเสริมการอ่าน
 - 2.2.2 จัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้
 - 2.2.3 บริการข่าวสารข้อมูล และสื่อทุกประเภท
 - 2.2.4 จัดและส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุดประชาชนตำบล ห้องสมุดชุมชน

มุมหนังสือบ้าน

3. บริการการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย

- 3.1 ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it Center) ร่วมกับ (สอศ.)
- 3.2 ชมรมคุ้มครองผู้บริ โภค ร่วมกับ (สคบ.)
- 3.3 ศูนย์เรียนรู้ ICT ชุมชนร่วมกับ (กระทรวง ไอซีที)
- 3.4 มุมวิทยาศาสตร์ เพื่อชีวิต ร่วมกับ (สสวท.)

3.5 หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ร่วมกับโรงพยาบาล สถานีอนามัย

3.6 ธนาคารเคลื่อนที่

3.7 การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ร่วมกับการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย

3.8 อำเภอเคลื่อนที่ ร่วมกับอำเภอ

4. สร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการประสาน

ขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรชุมชนผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นอาสาสมัคร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อาสาสมัครส่งเสริม การอ่าน เป็นต้น

5. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่แผนงาน โครงการ กิจกรรม และผลการดำเนินงาน ของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ในรูปแบบต่าง ๆ

6. รายงานผลการปฏิบัติงาน

6.1 รายงานข้อมูลเกี่ยวข้องตามแบบและระยะเวลาที่กำหนด

6.2 รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของ การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

2. บทบาทหน้าที่ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ ที่มี การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล

1. สร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตของคน ในชุมชน ตั้งแต่เด็กวัยก่อนเรียนจนถึงผู้สูงอายุ

2. สร้างความรู้ความเข้าใจ นโยบายจุดเน้นของสำนักงาน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3. สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

4. จัดซื้อ จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการให้บริการ

5. พัฒนาหัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล อาสาสมัคร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

6. ประสานภาคีเครือข่ายเข้าร่วมจัดกิจกรรมตำบล

7. ร่วมกับ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลจัดกิจกรรมการ เรียนรู้

8. จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

9. นิเทศ ติดตามการประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

10. สรุป วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ในระดับอำเภอ รายงานสำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

11. เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในรูปแบบต่างๆ

3. บทบาทหน้าที่ของ สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ที่มีต่อ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

1. ชี้แจงนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน

2. สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติการประจำปี ของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

3. พัฒนาหัวหน้า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล อาสาสมัคร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และคณะกรรมการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

4. ประสานภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดเข้าร่วมจัดกิจกรรมระดับตำบล

5. จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

6. กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

7. สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่างๆ

4. บทบาทหน้าที่ของสถาบัน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคที่มีต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. สนับสนุนสื่อการเรียนรู้

2. ร่วมพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษานอกระบบ

3. จัดเวทีแสดงผลงานวิชาการระดับภาค

4. ร่วมพัฒนาครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

5. วิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ตำบล

3. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.1 ความหมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 3) ได้นำเสนอความหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามมาตราที่ 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกำหนดว่า การศึกษานอกระบบ หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดการและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับรองคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพิ่มจกระดับผลการเรียน

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

ปัจจุบันสังคมโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก รวมถึงสังคมไทยที่เป็นอีกสังคมหนึ่งที่ถูกระแสโลกาภิวัตน์พลิกผันให้เปลี่ยนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ จนเกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน เพื่อเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาคุณภาพของตนเอง

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงถือเป็นการศึกษาอีกระบบหนึ่งที่มีความสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาประชาชนทุกระดับ ทุกวัยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ สังคมไทยสู่การเป็นสังคมอุดมปัญญา ด้วยการจัดให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

3.2 แนวคิด ความเชื่อพื้นฐานและหลักการของการศึกษานอกระบบ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมีแนวคิดสำคัญดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2551 : 19)

3.2.1 ผู้ใหญ่เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ มีคุณลักษณะและเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเด็ก เช่น ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้ว ต้องการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่บางคนเป็นผู้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ยังมีพื้นฐานการศึกษาค่อนข้างต่ำ ต้องการได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อการศึกษาต่อ หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิต บางคนเป็นผู้นำชุมชน ต้องการเรียนเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ บางคนเป็นผู้นำชุมชน ต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ บางคนเป็นผู้นำท้องถิ่น บางคนต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม อาจมีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนรู้ เช่น ไม่มีเวลาเรียนเนื่องจากต้องประกอบอาชีพควบคู่ไปกับการเรียน ขาดความมั่นใจ เรียนรู้บางเรื่องได้ช้า ตลอดจนมีข้อบกพร่องทางร่างกาย เช่น ทางด้านสายตาและการได้ยิน ดังนั้นการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงลักษณะเหล่านี้

3.2.2 การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดสาระและกระบวนการเรียนการสอน จะต้องสอดคล้องกับทฤษฎีหลักสูตรตามแนวทางการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนธรรมชาติการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น โดยใช้หลักการและศาสตร์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) รวมทั้งผู้สอนก็ต้องมีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่

3.2.3 การกำหนดสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาผู้ใหญ่ และปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ที่มุ่งเน้นส่งเสริม การวิเคราะห์สภาพสังคม และการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การองค์ความรู้และนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

3.2.4 ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพได้ทันที ดังนั้น การจัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3.3 ปรัชญาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.3.1 ปรัชญา ปรัชญาของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ ปรัชญาคิดเป็น “คิดเป็น” ได้มาจากปรัชญาของพุทธศาสนาที่ว่า ชีวิตเป็นทุกข์ ความทุกข์สามารถดับได้ หรือทำให้หายไปได้ การดับทุกข์ได้จะต้องรู้สาเหตุของความทุกข์นั้น ในที่สุดคนก็จะสามารถหาวิธีแก้ได้หรือทำให้ความทุกข์ลดน้อยลงไปได้ หลักวิธีการที่จะดับทุกข์หรือแก้ปัญหาจะต้องมีองค์ประกอบของการคิด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือค้นหาคำตอบ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้สำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ ความรู้ที่เป็น

ความรู้ด้านวิชาการ ความรู้ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมและความรู้เกี่ยวกับตนเอง (สำนักงาน
รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2551 : 10)

3.3.2 ความมุ่งหมาย เพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็น
ไทย และมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต จึงกำหนดจุดหมายซึ่งเป็น
ลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาดังนี้

- 1) เห็นคุณค่าและวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา
หรือศาสนาที่ตนเองนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
- 2) มีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ชุมชนและท้องถิ่น ภูมิใจใน
ความเป็นไทย ใช้ภาษาไทย ได้ถูกต้องตามหลักภาษา สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี กีฬา
ภูมิปัญญาไทย เป็นพลเมืองดี ชิดหมันในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 3) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
- 4) วิสัยทัศน์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์สภาพปัญหาของ
ตนเอง ชุมชนและสังคม โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและ
ต่อเนื่อง
- 5) มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และสร้าง
องค์ความรู้ มีทักษะในการดำเนินชีวิตและรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 6) เห็นคุณค่าและรู้จักเลือกใช้วิทยาการ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีมาใช้ในการ
พัฒนาองค์ความรู้ ให้ก้าวทันต่อความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก
- 7) มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการงานเป็นแบบอย่างหรือ
เป็นผู้นำด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ดียิ่งขึ้น
- 8) รักการออกกำลังกาย รู้จักรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรง มี
บุคลิกภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพในการดำเนินชีวิต
- 9) มีความสามารถในการพัฒนาชุมชน ให้เข้มแข็งและยั่งยืนพร้อมที่จะ
แข่งขันในสังคมโลก อย่างมีสันติ
- 10) เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ มีค่านิยมการเป็นผู้ผลิต
มากกว่าการเป็นเพียงผู้บริโภค
- 11) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ยั่งยืน

3.3.3 หลักการศึกษานอกระบบ การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ นอกจากนี้ยังจะต้องได้รับการศึกษาต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนและสังคมในที่สุด (กุลธิดา รัตนโกศล. 2551 : 7)

การจัดกระบวนการการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือหลักความเสมอภาคทางการศึกษาหลักการพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองหลักการบูรณาการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลัดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจและข้อจำกัดต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบจะต้องจัดเตรียมการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง สามารถเรียนรู้ เกิดสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวให้ทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สิ่งดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการ การเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้และนำไปใช้ ตลอดจนจนการบูรณาการ วิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการดังนี้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษา

ให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมครูการศึกษาออกโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ ภาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษาจากระบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่ามีความสำคัญ เป็นการส่งเสริมการสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือความผูกพัน ความอาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนก็นับว่าเป็น หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ชุมชนสามารถเข้าร่วมในการจัดการทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรทางด้านภูมิปัญญา วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

3.3.4 วิสัยทัศน์ คนไทยได้รับการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันเพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

3.3.5 พันธกิจ ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต มีหน้าที่ตามพันธกิจ ดังนี้

- 1) จัดและส่งเสริมการศึกษจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพ
 - 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ
- ในการจัดการศึกษจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) ส่งเสริมชุมชนให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 4) พัฒนาและส่งเสริมการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการศึกษตลอดชีวิต
 - 5) ดำเนินงานตามนโยบายพิเศษของรัฐบาล และงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ
 - 6) จัดส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในพื้นที่
 - 7) จัดส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

8) วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐาน การศึกษานอกระบบ

9) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์

10) กำกับ ดูแลตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและรายงานผล การดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

11) พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย

12) ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดการพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

13) ดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนด

3.3.6 กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบ โรงเรียน กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอก ระบบหรือการศึกษาผู้ใหญ่มีดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2548 : 56)

กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบ โรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นผู้ด้อยโอกาส และพลาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทั้งเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปรวมทั้งบุคคลที่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบ โรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่อายุมาก แล้ว ไม่มีเวลามากนัก เป็นผู้ที่มิงานทำแล้ว ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ที่ จะตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้น ได้อย่างทันที่ เนื้อหาสาระมีความหมายและ เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ การศึกษานอกระบบ โรงเรียนอยู่กันอย่างกระจัด กระจายในหลายพื้นที่ โอกาสที่ทุกคนจะได้รับความรู้จึงไม่ค่อยทัดเทียมกัน ผู้ให้บริการทางการ ศึกษาต้องคำนึงถึงสถานภาพความพร้อม ความสนใจ ค่านิยมและเจตคติที่ดีของกลุ่มเป้าหมาย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือจะต้องเข้าใจ และยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายในหมู่คนที่ รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ และเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็น รวมทั้งยอมรับว่าความแตกต่างของ กลุ่มเป้าหมายนั้น ต่างคนต่างมีศักยภาพมีความสามารถแตกต่างกันไปเมื่อร่วมกันผนึกกำลัง ด้วยความมุ่งมั่น ไปสู่จุดหมายเดียวกัน ได้แล้วพลังแห่งความร่วมมือร่วมใจจะเกิดขึ้นได้ เพื่อ นำไปสู่ปลายทางที่ต้องการเพื่อครอบครัวชุมชนและสังคม

กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2547 : 37) ได้กล่าวถึงผู้เรียนหรือนักศึกษาว่าเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งนับตั้งแต่อายุ 16 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุเลยวัยการศึกษาภาคบังคับ ไปแล้ว มีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน
2. ขาดความมั่นใจ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
3. ไม่อยากเข้าสังคมกับคนอื่นที่แตกต่างไปจากพวกตน เพราะมักคิดว่าตนเองมีปมด้อย
4. เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวได้ดี เรียนและนำไปใช้ได้ทันที
5. ไม่ชอบบรรยากาศแบบชั้นเรียน เพราะอาจจะไม่มีเวลา หรือมีความพึงใจที่ไม่ดี
6. ไม่ชอบถูกสอน ชอบการแนะนำหรือคู่มืออย่าง
7. ไม่ชอบการตำหนิ ชอบการยกย่องชมเชยให้เกียรติ
8. มีความกังวลในภารกิจของตนเอง เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตและปากท้อง
9. ปรับตัวยากในภาวะที่ไม่คุ้นเคย
10. ใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยกับเพื่อนผู้เรียนมาก
11. ไม่ชอบการทดสอบหรือล่อลวง
12. มีความสามารถในการใช้ภาษาน้อย เพราะการทำงานส่วนใหญ่ไม่

สื่อสารกับเอกสาร

13. ชอบความจริงใจ มีเหตุผล ยุติธรรม
14. จะเรียนรู้ได้ดีจากของจริง หรือประสบการณ์ตรง
15. ต้องการเหตุผลและคำอธิบายจนกว่าจะพอใจมากกว่าสั่งให้เชื่อ

กลุ่มผู้รับบริการทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียน หรือนักศึกษานอกโรงเรียนนั้นมีหลายวัย โดยส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการให้ความรู้และฝึกทักษะต่าง ๆ แก่กลุ่มเป้าหมายจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ลักษณะของผู้ใหญ่โดยทั่วไป ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2551 : 25)

1. มีความเคยชินกับเรื่องที่เคยปฏิบัติมาและไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง
2. มีร่างกายอ่อนล้าง่าย เคลื่อนไหวช้าลง สายตามเริ่มไม่ดี
3. มีความคิดว่าตนเอง ไม่ทัดเทียมกับผู้อื่น

4. มีความตั้งใจ ไม่ค่อยกล้าพูดหรือแสดงออกแต่ชอบเล่าเรื่องอดีต
5. มีความสนใจเรียนรู้ในช่วงระยะสั้น ไม่ต้องการใช้เวลานานและต้องการเรียนรู้เฉพาะเรื่องที่จะได้ใช้ประโยชน์ได้ทันทีเท่านั้น
6. ไม่ชอบเรียนรู้ในภาพชั้นเรียนเพราะทำให้ขาดอิสระ
7. ไม่ค่อยสนใจทำกิจกรรม ส่วนใหญ่มักปลีกตัวออกไป
8. มีความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น
9. มีประสบการณ์ชีวิตในแง่มุมที่แตกต่างกัน
10. เรียนรู้ได้ช้าและจดจำได้ไม่นาน

11. มีความวิตกกังวลเมื่อต้องการเริ่มต้นทำสิ่งแปลกใหม่ในชีวิต

กลุ่มเป้าหมายหรือนักศึกษาของการศึกษานอกระบบนั้น เป็นผู้ที่มียุมากกว่า 16 ปี เป็นประชาชนผู้ด้อยโอกาสและพลาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ รวมทั้งบุคคลที่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน มีความกังวล ในภารกิจของตนเอง เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตและปากท้อง มีความสามารถในการใช้ภาษาน้อยเพราะการทำงานส่วนใหญ่ไม่สื่อสารกับเอกสาร เรียนรู้ได้ช้าและจดจำได้ไม่นาน จะเรียนรู้ได้ศึกษาของจริงและประสบการณ์ตรง รวมทั้งเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวได้ดี เมื่อเรียนและนำไปใช้ได้ทันที

4. การจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามพันธกิจงาน

4.1 การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม และการพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้ตรงตามกับความต้องการของผู้เรียน และความสามารถ ตรวจสอบได้ว่า การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจให้มีคุณธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์

ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงคำนึงถึง ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 : 1-11)

หลักการ หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่าง ของบุคคล ชุมชน และสังคม
2. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จุดหมาย หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

มุ่งพัฒนาผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบ อาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการจึงกำหนด จุดมุ่งหมายดังนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างสันติสุขได้
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรม

ของศาสนายึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรง
เป็นประมุข

6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึง
แหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม
และประเทศชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นไปตามมาตรา 5
แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า
“เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม และสนับสนุนในการศึกษาให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ
โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบ
การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้แล้วแก่กรณี ทั้งนี้ตามกระบวนการและการ
ดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้”

ระดับการศึกษา แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแต่ละระดับใช้เวลาเรียน
4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบ โอนทั้งนี้ต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1
ภาคเรียน

สาระการเรียนรู้

1. สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่ง
เรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย

2. สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

3. สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการ
ตัดสินใจ ประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม และการพัฒนาอา
ชีพให้มีความมั่นคง

4. สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สุขศึกษา พลศึกษา และศิลปศึกษา

5. สารระการพัฒนาสังคม เป็นสารเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมืองและการพัฒนาตนเอง ครอบคลุม ชุมชน สังคม

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

สารการเรียนรู้		จำนวนหน่วยกิต					
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
		วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก
1	ทักษะการเรียนรู้	5		5		5	
2	ความรู้พื้นฐาน	12		16		20	
3	การประกอบอาชีพ	8		8		8	
4	ทักษะการ	5		5		5	
5	ดำเนินงาน	6		6		6	
	การพัฒนาสังคม	36	12	40	16	44	32
	รวม	48 หน่วยกิต		56 หน่วยกิต		76 หน่วยกิต	
	กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.)	100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง	

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 5 สารการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม ซึ่งแต่ละสารประกอบด้วย รายวิชาบังคับ แขน และรายวิชาเลือกตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ใน โครงสร้างรายวิชาบังคับทุกรายวิชา ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนตามที่กำหนดส่วนรายวิชาเลือก สถานศึกษากำหนดได้ตามความต้องการ โดยพัฒนาหลักสูตรขึ้นเองหรือเลือกใช้จากที่สถานศึกษาอื่น หรือที่ส่วนกลางกำหนด

นอกจากนี้แต่ละระดับต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง และต้องทำโครงการอย่างน้อย 3 หน่วยกิต

การลงทะเบียนเรียนรายวิชา การลงทะเบียนเรียนตามโครงสร้างหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ให้ลงทะเบียนเรียนเป็นรายวิชา และตามจำนวนหน่วยกิตในแต่ละภาคเรียนได้ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา ลงทะเบียนเรียนทั้งหมดไม่น้อยกว่า 48 หน่วย ให้ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละไม่เกิน 14 หน่วยกิต
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ลงทะเบียนเรียนทั้งหมด ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต ให้ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละไม่เกิน 16 หน่วยกิต
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ลงทะเบียนเรียนทั้งหมด ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต ให้ลงทะเบียนเรียนได้ภาคเรียนละไม่เกิน 20 หน่วยกิต

วิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จะมีวิธีเดียว คือ วิธีการเรียน การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม การ เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน และการเรียนรู้แบบอื่นๆ ซึ่ง ในแต่ละรายวิชา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายรูปแบบก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษาด้วย

การวัดผลประเมินผล การวัดผลประเมินผลมี 2 ระดับคือ

1. การประเมินผลในระดับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการวัดและประเมินผล การเรียนเป็นรายวิชา ประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และประเมินคุณธรรม
2. การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ ผู้เรียนเข้ารับการประเมินในภาคเรียนสุดท้ายก่อนสอบปลายภาคของภาคเรียนนั้น ๆ โดยไม่มีผลต่อการได้หรือตกของผู้เรียน

การจบหลักสูตร ผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเกณฑ์การจบหลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษาดังนี้

1. ผ่านเกณฑ์การประเมินการเรียนรู้รายวิชาแต่ละระดับการศึกษาตาม โครงสร้างหลักสูตรคือ

1.1 ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา บังคับ 40 หน่วยกิตและวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา บังคับ 44 หน่วยกิตและรายวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

2. ผ่านเกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

3. ผ่านการประเมินคุณธรรม ในระดับพอใช้ขึ้นไป

4. เข้าร่วมการประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อขยาย โอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชน ที่พลาด โอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วย ตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นหรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาต่อไปในระดับที่สูงต่อไป โดยมีรูปแบบ วิธีการที่เหมาะสม และมีสาระหลักสูตรที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน การศึกษาในหลักสูตรเทียบเท่า การศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ นโยบาย เร่งรัดส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งเน้น การปฏิบัติจริงที่บูรณาการกับวิถีชีวิตให้กับบุคคลและชุมชน เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน

หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล กลุ่มบุคคล ซึ่งมีจุดหมายในชีวิตแตกต่างกัน โดยมีสาระสำคัญดังนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (คู่มือการดำเนินการจัดการศึกษาต่อเนื่อง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอำนาจเจริญ)

1. เรียนรู้อาชีพแบบองค์รวมที่ประชาชน ครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน

2. การออกแบบการเรียนรู้งานอาชีพตามลักษณะของการจัดการศึกษา

เพื่อพัฒนาอาชีพ ในรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพ การเข้าสู่อาชีพ การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี

3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่บูรณาการกับวิถีชีวิต โดยใช้วงจรกระบวนการการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา

4. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพที่พัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ สร้างเครือข่ายอาชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามความรู้และประสบการณ์ทำอาชีพ ภายใต้วัฒนธรรมของชุมชน มีกลยุทธ์เพื่อการของชุมชน เป็นชุมชนที่ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและพัฒนาอาชีพ

เป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล เพื่อให้เกิดความมั่นคงและการเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพ โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ต้องการเรียนรู้ทักษะอาชีพ แต่ไม่อาจนำไปประกอบอาชีพได้
2. กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเพื่อเข้าสู่อาชีพ
3. กลุ่มผู้มีอาชีพเดียวกัน ที่ต้องการพัฒนาอาชีพของตนให้ดียิ่งขึ้น
4. กลุ่มที่ต้องการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้พัฒนาอาชีพตนเอง

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

1. การพัฒนาทักษะอาชีพ สืบรวจความต้องการของผู้เรียนและฝึกทักษะอาชีพในลักษณะระยะสั้นที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ โดยจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น มีชั่วโมงการฝึกอบรมประมาณ 50-100 ชั่วโมง ประชาชนผู้สนใจสามารถลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของผู้เรียน เสียค่าใช้จ่ายเพียงชั่วโมงละ 1 บาท เป็นค่าวัสดุในการฝึกอบรม การจัดอบรมสามารถจัดได้ทุกสถานที่ที่มีความพร้อม

2. การฝึกอบรมเพื่อเข้าสู่อาชีพ จัดกิจกรรมต่อเนื่องจากฝึกทักษะอาชีพ หรือจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ โดยจัดให้มีกระบวนการแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาอาชีพ พัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะกลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยจัดให้มีการรวมกลุ่มของผู้มีอาชีพเดียวกันประเภทเดียวกัน เพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนเพื่อพัฒนาอาชีพของกลุ่ม โดยกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

4. การพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี พัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายด้วยเทคโนโลยี โดยเน้นการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายสถานประกอบการ และผู้ที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากิจการและศักยภาพของตนเอง เช่น การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการพาณิชย์ (E-Commerce) การจัดสร้างระบบฐานข้อมูลหรือการนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์

การวัดผลประเมินผล

เชิงปริมาณ

1. จำนวนผู้เข้ารับการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ
2. จำนวนผู้สำเร็จตามหลักสูตรที่กำหนด

เชิงคุณภาพ

1. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
2. ประโยชน์ที่ผู้รับบริการได้รับ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ หมายถึง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล โดยให้บุคคลในชุมชนที่สนใจประกอบอาชีพระยะสั้นในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่จะประกอบอาชีพเป็นอาชีพเสริม ทั้งยังจัดอบรมเพื่อให้การพัฒนาตามศักยภาพในอาชีพ เป็นการเพิ่มช่องทางในอาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและการเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพ โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ต้องการเรียนรู้ทักษะอาชีพ แต่ไม่อาจนำไปประกอบอาชีพได้ กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเพื่อเข้าสู่อาชีพ กลุ่มผู้มีอาชีพเดียวกัน ที่ต้องการพัฒนาอาชีพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น และกลุ่มที่ต้องการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการพัฒนาอาชีพตนเอง

4.3 จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต นโยบาย ส่งเสริม สนับสนุนและจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีสาระสอดคล้องกับบริบทของสังคมและประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีทักษะชีวิตที่จำเป็น และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งที่จัดเองและร่วมมือ หรือสนับสนุนให้หน่วยงาน บุคคลอื่นๆ จัด และสนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการบริการตามความเหมาะสม

การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความรู้และความสามารถของบุคคลเพื่อให้สามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความสุขตามสภาพและความสงบสุข ความปลอดภัยในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีสาระสำคัญดังนี้

หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

1. เป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนและแก้ปัญหาสังคมของตนในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. เป็นการเรียนรู้โดยบูรณาการองค์ความรู้และกระบวนการการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเข้าด้วยกัน
3. เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบ โครงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความสามารถให้กับบุคคล เพื่อมีทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาเฉพาะด้าน ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่และแต่ละสถานการณ์

เป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการบริการที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน โดยการจัดกิจกรรมการให้บริการ

1. จัดกลุ่มสนใจ
2. จัดกิจกรรมการศึกษา/ค่ายการเรียนรู้
3. ฝึกอบรมประชาชน

ขอบข่ายเนื้อหาสาระ

1. สุขภาพอนามัยและการป้องกันโรคภัย ฯลฯ
2. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบรรเทาและป้องกันสาธารณภัย และการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน การจราจร ฯลฯ
3. การอนุรักษ์ ทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
4. การสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความสงบเรียบร้อยของสังคมและชุมชน

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

1. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในรูปแบบกลุ่มสนใจ การฝึกอบรม กิจกรรมค่าย กิจกรรมชุมชน โดยมีขั้นตอนสังเขป ดังนี้
 - 1.1 ชี้แจงทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ตระหนักถึงการพัฒนาชีวิตที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน
 - 1.2 พัฒนาคู่มือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้สามารถจัดและบูรณาการกิจกรรมการบริหารจัดการทักษะชีวิตเข้าไปในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3 จัดทำมาตรฐานและคุณลักษณะบุคคลที่มีลักษณะชีวิตที่จำเป็น สำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

1.4 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนารูปแบบและกระบวนการเพื่อพัฒนา ทักษะชีวิต บูรณาการในทุกกระบวนการการเพื่อพัฒนาคนในทุกหลักสูตร

2. ส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้ และรูปแบบกระบวนการพัฒนาทักษะ ชีวิต บูรณาการในทุกกระบวนการเพื่อพัฒนาคนในทุกหลักสูตร

3. พัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน โดยจัดการศึกษาในรูปแบบ โครงการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับวัย อาชีพ ความต้องการ และประสบการณ์ของผู้เรียน

การวัดผลประเมินผล

เชิงปริมาณ

1. จำนวนผู้เข้ารับบริการ
2. จำนวนกิจกรรมที่จัด

เชิงคุณภาพ

1. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
2. ประโยชน์ที่ผู้รับบริการได้รับ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต หมายถึง เป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคล มุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความสามารถให้กับ บุคคล เพื่อให้มีทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาเฉพาะด้าน ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และแต่ละ สถานการณ์ โดยใช้การเรียนรู้แบบบูรณาการองค์ความรู้และกระบวนการการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเข้าด้วยกัน

4.4 จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน นโยบาย เร่งรัดการจัดการศึกษานอก โรงเรียนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานบูรณาการความรู้ และทักษะการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่สังคมที่เข้มแข็งมีความเอื้อ อาทรรต่อกัน และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

หลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้และทักษะการศึกษาที่ผู้เรียนมีอยู่หรือ ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอก โรงเรียน โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ ชุมชนเป็นฐานการพัฒนาการเรียนรู้และทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ เพื่อ

พัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามวิถีทางการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งใช้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีความเอื้ออาทร มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดทิศทางการพัฒนาของสังคมและชุมชนตามแนวทางตามระบบประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายดังนี้

1. ให้มีกิจกรรมการพัฒนาสังคมและชุมชน 1 โครงการ
2. ให้บริการนิทรรศการการศึกษา
3. จัดค่ายเยาวชนประชาธิปไตย/ค่ายประชาชนประชาธิปไตย
4. จัดกิจกรรมธรรมมะเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

1. พัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยปรับบทบาทการทำงานให้สอดคล้องกับหน้าที่สร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ตามนโยบายและกำหนดให้ครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รับผิดชอบการจัดกิจกรรมในระดับตำบลในลักษณะ Project Approach

2. ดำเนินงานในรูปแบบโครงการที่ให้ความสำคัญกับประเด็นหลักของการพัฒนา 4 ด้าน กล่าวคือ เศรษฐกิจ (วิสาหกิจชุมชน) การเมืองการปกครอง (ประชาธิปไตย) สังคม (วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน) และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมและคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักของศาสนาในแต่ละท้องถิ่น โดยบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับสภาพจริงของชุมชน

3. ส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนและกลไกทุกภาคส่วนของสังคมเป็นผู้รับผิดชอบหลัก (เจ้าภาพ) ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะการจذبบรมความรู้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในเรื่องการจัดการตลาด และบรรจุกิจกรรม

4.ให้ทุนทางสังคมสนับสนุนและจัดกิจกรรมการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
ในชุมชน

5. ส่งเสริมให้มีการจัดทำเวทีชาวบ้านเพื่อให้ชุมชนเรียนรู้สภาพปัญหา และ
ความต้องการของชุมชน และการจัดทำแผนแม่บทของชุมชน

6. ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาสังคมและชุมชน 1 โครงการ
การวัดผลและประเมินผล

1. เจริญปริมาณ

1.1 จำนวนประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษานอก
โรงเรียน

1.2 จัดกิจกรรม 1 โครงการ

1.3 จำนวนและปริมาณทุนทางสังคมที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน

2. เจริญคุณภาพ

2.1 ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

2.2 ประโยชน์ที่ผู้รับบริการได้รับ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน หมายถึง การจัดการ
ศึกษาที่มุ่งใช้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง
พึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีความเอื้ออาทร มีคุณธรรม จริยธรรม สืบทอด
วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม และกำหนดทิศทางการพัฒนาของสังคมและชุมชนตามแนวทางตามระบบ
ประชาธิปไตย โดยให้มีกิจกรรมการพัฒนาสังคมและชุมชน การนิเทศการการศึกษา จัดค่าย
เยาวชนประชาธิปไตย/ค่ายประชาชนประชาธิปไตยและจัดกิจกรรมชมรมเพื่อพัฒนาสังคม
และชุมชน

4.5 จัดการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็น
การศึกษาที่มีมาตั้งแต่มนุษย์เกิดขึ้นในโลก มนุษย์เรียนรู้จากธรรมชาติ เช่น ในสังคม
เกษตรกรรม มนุษย์เรียนรู้การหนีภัยจากธรรมชาติ และการหาอาหารการทำสวนครัวจากพ่อแม่
หรือสมาชิกในครอบครัว แต่ในสังคมอุตสาหกรรม มนุษย์เรียนรู้มากขึ้นจากการติดต่อค้าขาย
การอ่านการเขียน การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลง
สภาพแวดล้อม ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้

แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์

4.5.1 ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544 : 33-38) ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และ โอกาส โดยศึกษาจากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานศึกษาที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัย ตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและ โอกาสโดยการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

ปฐม นิคมานนท์ (2532 : 112) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลได้เสริมสร้าง เจตคติ ค่านิยม ทักษะ และความรู้ต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม เช่น การเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการทำงาน การเล่น จากตลาด ร้านค้า ห้องสมุด ตลอดจนเรียนรู้จาก สื่อมวลชนต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับภาษา และคำศัพท์ต่าง ๆ จากบ้าน เด็กหญิงเรียนรู้วิธีทำกับข้าว การเลี้ยงน้อง การจัดบ้านเรือน การอบรมสั่งสอน และการสังเกตจากมารดา เด็กผู้ชายเรียนรู้ด้านอาชีพจากบิดา เรียนรู้การเฝ้าดูและสังเกตธรรมชาติ หรือ แม้แต่การค้นพบสิ่งต่าง ๆ โดยบังเอิญ หรือเรียนรู้โดยไม่ได้ตั้งใจเป็นต้น

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ และคณะ (2544 : 33-34) ให้นิยามการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และ โอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

Shibuya Hideyoshi (1990 ; อ้างอิงใน อุดม เขยกิจวงศ์. 2544 : 80) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือกระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะเจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต

เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอด ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ วิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่าน สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้จากการฟังวิทยุคุณภาพดนตรี และโทรทัศน์ เป็นต้น

4.5.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

- 1) เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต
- 2) เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่และทุกช่วงวัยของชีวิต
- 3) ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส

โดยศึกษาจากประสบการณ์การทำงาน สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

- 4) เป็นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้เจตคติ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.5.3 เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อตอบสนองความต้องการ การเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัดและศักยภาพของแต่ละบุคคล ให้สามารถศึกษาได้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต

4.5.4 รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มี รูปแบบการศึกษา หรือการเรียนรู้ที่ตายตัว ไม่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดกรอบกิจกรรม หรือข้อข่าย สารการเรียนรู้ การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความต้องการและแรงจูงใจใฝ่รู้ของแต่ละ บุคคล อย่างไรก็ตาม สามารถจัดกิจกรรมเพื่อเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดังนี้

- 1) จัดกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน การเรียนรู้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ พิพิธภัณฑ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญา ชาวบ้าน การจัดกลุ่มเสวนาหรือการอภิปราย กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม กิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล และความรู้ต่าง ๆ

- 2) ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ สนับสนุนสื่อแก่หน่วยงาน และแหล่งความรู้ต่าง ๆ

- 3) ส่งเสริมให้หน่วยงานเครือข่ายจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุด ในสถานที่ราชการ สถานประกอบการ

- 4) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ตามความต้องการและสนใจ เช่น กลุ่มดนตรี กลุ่มสิ่งแวดล้อม พัฒนาชุมชน

5) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

- 5.1) จัดให้สนองกลุ่มเป้าหมาย ทุกเพศ ทุกวัย ตามความสนใจ
และความต้องการ
- 5.2) จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต
- 5.3) จัดโดยวิธีหลากหลายโดยใช้สื่อต่าง ๆ
- 5.4) จัดให้ยืดหยุ่น โดยไม่มีรูปแบบใด ๆ
- 5.5) จัดให้ทันเหตุการณ์
- 5.6) จัดได้ทุกกาลเทศะ
- 5.7) จัดบรรยากาศสถานการณ์ สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้
ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง เป็นการจัดการศึกษา
เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่และทุกช่วงวัยของชีวิต
ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจาก
ประสบการณ์การทำงาน สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูน
ความรู้เจตคติ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการ
การเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของแต่ละและบุคคล ให้สามารถศึกษาได้อย่าง
ต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

กษนนท์ จิรบุญญิณู (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษา
นอกโรงเรียนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า
ประสิทธิผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

กัญญา โสมคำ (2548 : 75-78) ได้ศึกษาปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการ
เรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนของนักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น
ผลการวิจัยปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน ของ
นักศึกษา ดังนี้ 1) ข้อที่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมสูงสุด 3 อันดับแรกคือ ไม่มีเวลาจัดทำ
โครงการเนื่องจากต้องประกอบอาชีพและมีภารกิจมากไม่สามารถทำโครงการได้ ไม่มีความรู้
ในการจัดทำโครงการและไม่มาพบกลุ่มจึงไม่รู้ว่าต้องทำโครงการได้ ไม่มีความรู้ความเข้าใจ

ในการจัดทำโครงการและขาดผู้แนะนำและให้คำปรึกษา แม้จะมีการอบรมครูในการจัดทำโครงการ ครูยังมีความเข้าใจในการจัดทำโครงการน้อย การชี้แจงนักศึกษาจึงไม่ชัดเจน 2) ผลการเปรียบเทียบปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกโรงเรียนของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีปัญหาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

จรรยา จิรชีวะ (2548 : 82) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษา
นอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอในจังหวัดลำปาง พบว่า 1) นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อ
กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอในจังหวัดลำปาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาที่มี
อาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัด
การศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอในจังหวัดลำปาง ทั้ง 5 ด้าน คือ การพบกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยใช้
กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การทำโครงการ การสอนเสริม และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ
ชีวิต (กพช.) ไม่แตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติ 3) นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความ
พึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอในจังหวัดลำปาง ทั้ง 5 ด้าน คือ การพบกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้
ต่อเนื่อง การทำโครงการ การสอนเสริม และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่แตกต่าง
กัน 4) นักศึกษาที่มีสถานภาพศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ตาม
หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในจังหวัดลำปาง ทั้ง 5 ด้าน คือ การพบ
กลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การทำโครงการ การสอนเสริม และ
กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่แตกต่างกัน

มานะ สามัคคี (2548 : 104) ได้ศึกษาสมรรถภาพการปฏิบัติงานของศูนย์บริการ
การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเขตจังหวัดลพบุรีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนการศึกษา
วิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น พบว่า 1) สมรรถภาพการปฏิบัติงานของศูนย์บริการการศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอเขตจังหวัดลพบุรีภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) คุณภาพชีวิตของ
ผู้เรียนการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3) สมรรถภาพการ

ปฏิบัติงานของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเขตจังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ (1) สมรรถภาพการปฏิบัติงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ด้านกายภาพ จำนวน 2 ด้าน ในจำนวนทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการระดมทรัพยากรการศึกษา และด้านการเรียนการสอนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) สมรรถภาพการปฏิบัติงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตภายใน จำนวน 1 ด้าน ในจำนวนทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อริสตรา โพรซีชัยเลิศ (2549 : 106) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในเขตราชบุรีบูรณะ สังกัดกรุงเทพฯ มหานคร พบว่า ด้านการวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนต้องพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกคือ จัดอบรมวิธีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง อันดับสองจัดอบรมเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย อันดับสามจัดกระบวนการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบมากขึ้น

วิเศษฐ์ มีบุญ (2549 : 101) ได้ศึกษาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า 1) ด้านโครงสร้างหลักสูตรและองค์ประกอบหลักสูตร เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่จะจัดให้กับนักเรียนมีมากเกินไป ระยะเวลาเรียนสั้น เนื้อหาไม่เหมาะสมกับนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น ทำให้เรียนได้ไม่ครบตามหลักสูตร ควรปรับหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับนักศึกษาและสภาพท้องถิ่น 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา ส่วนใหญ่ครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้กับนักศึกษาเอง ไม่ตรงกับความต้องการของนักศึกษา ควรพัฒนาครูให้มีความรู้ในการจัดกิจกรรมและให้นักศึกษามีบทบาทและมีส่วนร่วมมากขึ้น 3) ด้านการนิเทศและการพัฒนานุเคราะห์ ไม่มีการนิเทศการสอน และไม่มีการพัฒนาครู เช่น การฝึกอบรมด้านการสอน ควรมีการพัฒนาครูและมีการนิเทศการสอน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อ ไม่ค่อยมีการใช้วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากไม่มีวัสดุอุปกรณ์และสื่อศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนควรจัดซื้อ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและ 5) ด้านการวัดผลประเมินผล นักศึกษามีผลการเรียนดีเกินจริงครูผู้สอนไม่มีสิทธิในการออกข้อสอบจึงวัดผลผู้เรียนได้ไม่ครบทุกด้านต้องเพิ่มความหลากหลายในการวัดผลและประเมินผล

สำนั เตชะนอก (2550 : 83) ศึกษาการศึกษาปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ

หนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า ทุกกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด คือ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริม และการจัดกิจกรรมโดยการพบกลุ่มตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และสภาพการมีงานทำ พบว่า ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกระดับการศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

จุฑามาศ พรเบญญา (2550 : 105) ศึกษาการพัฒนาการตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความต้องการพัฒนาบุคลากร โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะของครู การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการปฏิบัติราชการยุคใหม่และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการพัฒนาบุคลากร พบว่า บุคลากรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน มีระดับความต้องการพัฒนาบุคลากร ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 และบุคลากรที่มีกรอบตำแหน่งแตกต่างกัน

มีระดับความต้องการพัฒนาบุคลากรในแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากร พบว่า บุคลากรมีความต้องการพัฒนาด้วยวิธี 3 วิธี โดยเรียงลำดับความต้องการ ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน บุคลากรมีความต้องการพัฒนาด้วยวิธี 1) การฝึกอบรม 2) การพัฒนาด้วยตนเอง 3) ศึกษาต่อ/ดูงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บุคลากรมีความต้องการที่จะพัฒนาด้วยวิธี 1) การฝึกอบรม 2) การพัฒนาด้วยตนเอง 3) การศึกษาต่อ/ดูงาน ด้านการปฏิบัติราชการยุคใหม่และการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ บุคลากรมีความต้องการด้วยวิธี 1) การฝึกอบรม 2) การพัฒนาด้วยตนเอง 3) การศึกษาต่อ/ดูงาน ด้านคุณลักษณะของครู การศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอรรถศาสตร์บุคลากรมีความต้องการพัฒนาด้วยวิธี 1) การฝึกอบรม 2) การพัฒนาด้วยตนเอง 3) การพัฒนาทีมงาน และด้านการวัดผลประเมินผล บุคลากรมีความต้องการพัฒนาด้วยวิธี 1) การฝึกอบรม 2) การพัฒนาด้วยตนเอง 3) การศึกษาต่อ/ดูงาน แนวทางการพัฒนาบุคลากร จำแนกตามรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนพบว่า บุคลากรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาบุคลากรแตกต่างกัน ถ้าจำแนกตามกรอบตำแหน่งงาน พบว่าบุคลากรที่มีกรอบตำแหน่งต่างกัน มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรแตกต่างกัน

ฤดี ศิริภาพ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ทัศนคติของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จิตวิวัฒน์ พัฒเจริญ (2551 : 118) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษาสังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี พบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี 1.1 สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบกจังหวัดลพบุรีในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการปรับปรุงและพัฒนา 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการดำเนินงาน 4) ด้านการตรวจสอบ 1.2 ปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรีในภาพรวมและทุกรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านการดำเนินงาน 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนา 4) ด้านการตรวจสอบ 2. การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพลทหารกองประจำการ

2.1 ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในขณะที่จำแนกตามประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

2.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

และตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ตามลำดับ

สุรเกียรติ์ คำยา (2551 : 95) ได้ประเมินการจัดการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดลำพูน พบว่า การจัดการเรียนการสอนด้านผลผลิตโดยรวมและเป็นรายด้านแต่ละด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สายัณห์ พันธุ์งาม (2552 : 84) ได้ศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า 1) ครูศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน มีสภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการสอนเสริม ด้านการทำโครงการ ตามลำดับ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีปัญหการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า ด้านการพบกลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ต่อเนื่องและด้านการสอนเสริมตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบ สภาพระดับและปัญหการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัยของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า (1) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเพศที่ แตกต่างกันมีระดับสภาพและปัญหการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน (2) ครูศูนย์การ เรียนรู้ชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับสภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านการพบกลุ่ม ด้านการทำงาน โครงการ ด้านการสอน เสริมและด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่มีความแตกต่างกัน (3) ครูศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับปัญหการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีความแตกต่างกัน (4) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีวุฒิการศึกษา แตกต่างกัน มีระดับสภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย ในด้านการสอนเสริมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนด้านการพบ กลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้านการทำโครงการ และด้านกิจกรรมพัฒนา คุณภาพชีวิตไม่มีความแตกต่างกัน (5) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างมีระดับ

ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน (6) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีระดับสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งภาพรวมและรายด้านในการพบกลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง และด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนด้านการทำโครงการและการสอนเสริมไม่แตกต่างกัน และ (7) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีระดับปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

อนันท์ เฟื่องนันต์ (2553 : 98) ได้ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามการรับรู้ของนักศึกษาและครูการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า 1) นักศึกษานอกโรงเรียน และครูการศึกษานอกโรงเรียน รับรู้ว่ามีปัญหาการเรียนการสอน โดยรวมแล้วรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีปัญหาการเรียนและการสอน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ 3) ครูการศึกษานอกโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีปัญหาการเรียนการสอน โดยรวมรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ 4) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่งงาน ต่างกัน มีปัญหาการเรียนการสอน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5) แนวทางการส่งเสริมการเรียนการสอน ควรมีการปรับปรุงหลักสูตร โดยจัดทำให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและวิถีชีวิตของนักศึกษามากขึ้น และส่งเสริมอินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมแห่งการเรียนรู้

มงคล แก้วดี (2553 : 97) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบล สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร พบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบล สังกัดสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ดำเนินการการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศแบบกัลยาณมิตร จากการเก็บข้อมูลและประเมินผล กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ได้รับการพัฒนาตามกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า กล่าวคือกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจ มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลและสามารถจัดการศึกษา ตามพันธกิจงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้นจากเดิม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบล โดยใช้กลยุทธ์

การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบรรลุตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ซึ่งควรส่งเสริมให้นำกลยุทธ์ดังกล่าว ไปพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนชุมชนตำบลในสังกัดสถานศึกษาต่อไป

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คอมฟอร์ด (Comford. 1998 : 201) ได้วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้านการศึกษาและพฤติกรรมของผู้เรียนที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว แตกต่างจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาอย่างไร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากผู้เรียนจำนวน 25 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในโรงฝึกอาชีพที่เวสต์พบว่า ผู้ที่โตแล้วจะสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจในบทเรียนได้เร็ว มีการสังเกต มีการตั้งคำถามและสมมุติฐาน มีการวางตัวที่ดีและทำงานกันเป็นกลุ่ม สนใจทำแบบฝึกหัดและรู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

นาเดอร์ (Nader. 1998 : 70) ได้วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการศึกษาและในการประกอบอาชีพต่างๆ โดยศึกษาจากแผนกวิชาวิศวกรรมโรงงานในมหาวิทยาลัยเปอร์โตริโก พบว่า สิ่งที่ทำให้การศึกษาระบบการเรียนรู้ให้ได้ผลนั้น ต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้สมัยใหม่มาช่วยส่งเสริม เช่น คอมพิวเตอร์ มีการใช้วิชาสถิติเข้ามาเปรียบเทียบข้อมูลและการวิจัยนี้เชื่อว่าจะสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียน ได้เต็มที่ และมีประสิทธิภาพ

โซกอล (Sokol. 1998 : 224) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบการศึกษาของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ และให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยทำการศึกษา สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงคืออะไร พบว่า ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ ความรู้ความสามารถและทักษะส่วนตัวของผู้เรียนการพัฒนาระบบ โปรแกรมในการเก็บข้อมูลสถานะแวดล้อมและประสบการณ์ ที่มีความชำนาญของผู้สอน

วอลสตัน (Walston. 2000 : 197) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างงานศิลปะ โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและการสื่อความหมายให้กับเด็ก พบว่า การสร้างสรรค์งานของเด็กเป็นคนที่เริ่มต้นในการคิด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง เป็นปัจจัยที่สำคัญ การพัฒนาความรู้และทักษะทางศิลปะในการสื่อความหมายของกิจกรรมก็ต้องอาศัยประสบการณ์จริงและการสร้างความสุขในการเรียน ตัวอย่างที่น่าสนใจในการสร้างสรรค์ งานศิลปะของเด็กคือการวาดภาพที่เกิดจาก ประสบการณ์ แล้วใช้ชื่อภาพและสื่อความหมายของภาพนั้นได้

รุมบาท (Rumbaugh. 2001 : 330) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เป็นเฉพาะแบบพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะช่วยให้เด็ก ทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนให้ประสบผลสำเร็จ เป็นเรื่องที่ยากที่จะทำให้เด็กยอมรับ เนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูเห็นว่าเด็กมีความสามารถที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในชีวิตประจำวันของเด็ก ได้เรียนรู้ ได้สร้างและประสบการณ์ ครูที่ดีจึงต้องมีวิธีการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้เด็กอย่างเหมาะสมและให้เกิดความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของเด็กด้วย การเรียนการสอนต้องทำให้เด็กเข้าใจตนเองในห้องเรียนเป็นสำคัญ

โอเวน (Owen. 2002 : 563-A) ได้ศึกษาความสามารถของนักเรียน ครูในการเชื่อมช่องว่างระหว่างสิ่งที่สอนในรายวิชาระดับอุดมศึกษากับสิ่งที่นักศึกษาครูสังเกตเห็นการปฏิบัติในชั้นเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการนำการปฏิบัติที่เหมาะสมไปใช้กับการสอนแบบโครงการ ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากลิเลียน แคทซ์และไซล์เวีย ชาร์ค (Lilian Katz and Sylvia Chard) ผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษา ครู จำนวน 25 คน การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต และการตรวจสอบเอกสาร พบว่า นักศึกษาครูมีเจตคติทางบวกต่อการวิจัยและทฤษฎีประเด็นปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาด้านเวลาในการเรียนการสอน การขาดแคลนรูปแบบ และการสอนแบบกลุ่ม ถึงแม้จะมีประเด็น ปัญหาเหล่านี้ แต่สรุปได้ว่า การนำทฤษฎีไปใช้มีส่วนช่วยให้นักศึกษาครูได้พยายามในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า จากการศึกษาขงงานวิจัยที่มีความเห็นสอดคล้องกัน ทัศนญา โสมคำ (2548 : 75-78) ; จรรยา จิรชีวะ (2548 : 82) ; อริศตรา โพธิ์ชัยเลิศ (2549 : 106) ; วิเศษฐ์ มีบุญ (2549 : 101) ; สนั่น เตะชนะนอก (2550: 83) ; สายัณห์ พันธุ์งาม (2552 : 84) ; อนันท์ เฟื่องนันต์ (2553 : 98) ; คอมฟอร์ด (Comford. 1998 : 201) ; นาเดอร์ (Nader. 1998 : 70) ; โซกอล (Sokol. 1998 : 224) ; วอลสตัน (Walston. 2000 : 197) ; วอลสตัน (Walston. 2000 : 197) ; รุมบาท (Rumbaugh. 2001 : 330) ; โอเวน (Owen. 2002 : 563-A) มีความเห็นสอดคล้องกันในการจัดการเรียนการสอนนั้น ให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมให้หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ มีสื่อการเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง เช่น การสอนเสริม การทำโครงการ การทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน และปัจจัยสำคัญคือครูที่ดีต้องมีวิธีการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาของชาติ ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับอารยประเทศ

จากการศึกษานววิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความเห็นแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จรรยา จิรชีวะ (2548 : 82) ; มานะ สามัคคี (2548: 104) ; สนั่น เตะชนะนอก (2550 : 83) ; สายัณห์ พันธุ์งาม (2552 : 84) ; อนันท์ เพ็ญนันต์ (2553 : 98) ได้ศึกษาความพึงพอใจการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับที่ .05 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาของนักศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องและการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY